

ORGANİZE SUÇ

Dr. Mustafa T. YÜCEL (*)

GİRİŞ

Sosyal yaşamın çoğu sektöründe tanık olunan küreselleşme (küresel köy konumu) modern dünyamızın karakteristiklerinden biri olarak suç alanını da etkilemektedir. Orta Avrupa ve Akdeniz bölgelerindeki (gerçekte tüm dünyayı ilgilendiren) suç örgütleri, uyuşturucu, silah, çalınmış araba ve insan trafiği alanlarında olduğu kadar suçtan elde ettikleri değerleri uygun alanlara yatırım yapmak üzere işbirliği içindedirler. Bu nedenle, ekonomik sistemler, mali pazarlar ve kamu kurumları ile halk, bu küresel suçlu sistemin ekstrem tehdit ve tehlikesi altında bulunmaktadır (1).

Bu gerçek tahtında, hiç bir ülke kendisini organize suç varlığından soyutlayamaz - Bileşik kaplar kuramı. Bu bağlamda, bazı ülkelerin karapara aklayarak diğer ülkeler için sorun olabileceği de göz ardı edilmemelidir. Modern organize suç, her yerde, gelenekler, sosyal, ekonomik ve siyasal çevrelere ve yapılan iş türlerine dayalı olarak, çeşitli biçimlerde varlık göstermekte; toplumsal bir kanser türü olarak belirmektedir (2). Bir ülkede mafya türü adam öldürmeler olmadığı için organize suçunda olmadığı söylenemez. Or-

(*) Hakim-Genel Müdür.

(1) M.T. Yücel. **Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi**, Ank., 1997 ss.37-46; **Bazı Örgütlü Suçlarla Mücadele Kanunu Tasarısı (ÖSMKT)** da, örgüt / teşekkül / grup oluşturulması için gerekli kişi sayısı belirtilmediğinden, TCK 313/5. maddesinde yer alan "...iki veya daha fazla kişinin" varlığı ön görülmüş ise de, bu sayının İtalya ve diğer ülkeler örneklerinde olduğu gibi "üç veya daha fazla" olarak anılan Tasarı'da yer alması uygun olacaktır.

(2) S. Demirel. "Mafya kanser gibi devlete sızmış." **Milliyet** (22/8/1998) s.16

ganize suç örgütlerince işlenen suçların ekserisi (yıldırma, yolsuzluk, kara para aklama, suçtan elde edilenlerin yatırıma dönüştürülmesi) gerçekte kendi varlıklarının idamesi için işlenmekte ve bu suçların çoğu karanlıkta kalmaktadır. 1993 yılında Fransız Millet Meclisi tarafından kabul edilen raporda;

“Uzmanlarca, mafya endüstrisinde yer alan üç evreli faaliyetlere işaret edilmektedir: *Birincisi*, mafyanın faaliyet bölgesinde kontrolünü sağlamak ve rant elde etmek üzere girişilen şiddet eylemleri; *ikincisi*, karapara aklaması; *üçüncüsü* ise, aklanan kapitalin legal işlere yatırılmasıdır.”

Organize Suç Örgütünü Belirleyici Ölçütler

Suçlu grup, devamlılık gösteren organize olmuş kişiler topluluğu olup; güç ve gelir sağlamak üzere yıldırma ve yolsuzluğa başvurmaktadır. Bu bağlamda, suçlu grubun organize suç olarak belirleme işleminde yer alan ölçütler başlıca iki grupta toplanmaktadır:

1) Zorunlu Ölçütler:

- Üç veya daha fazla kişinin işbirliği;
- Uzunca veya gayrimuayyen bir süre;
- Ciddi suçları işlemekten hükümlü veya zanlı olması;
- Kazanç ve/veya güç elde etme amacıyla yapılmasıdır.

2) İhtiyari Ölçütler:

- Her katılanın belli bir görevi veya rolü olması;
- Dahili disiplin ve kontrolün varlığı;
- Tehditkar şiddet veya diğer vasıtalarla başvurulması;
- Siyaset, medya, kamu yönetimi, kolluk, adalet veya ekonomi üzerinde yolsuzluk veya diğer vasıtalarla etki icrası;
- Ticari veya işletme benzeri örgütler kullanılması;
- Karapara aklanmasıyla istigal edilmesi;
- Uluslararası düzeyde çalışılmasıdır.

Etiolojisi

Organize suç örgütlerinin varlığı karşısında bugün için önemli olan bu örgütlerin suçları nasıl işledikleri ve onları organize olma-ya götüren temel nedenlerin neler olduğudur. Sorun, diğer bir anlatımla, bu düşmanın çok iyi tanınmasıdır. Hiç kuşkusuz, ulusal ve/veya uluslararası ilişkilerde yapılacak bu saptamaların güncelleştirilmesi de gerekmektedir. Nedenler bağlamında, mal ve hizmetlerin yasaklandığı / karşılanamadığı zaman ve yörelerde, bu gereksinmelerin karşılanması için organize suçlara ancak kuvvetli bir talep olduğunda (ABD'de içki yasağı olduğu / Türkiye'de yargı yoluyla alacağın tahsilatı geciktiği zaman) başvurulduğu görülmektedir (**arz ve talep kanunu**).

Genelde organize suç nedenleri arz ve talep yönündeki faktörler olarak ikiye ayrılabilir. Talep yönü a) legal kaynaklı ve b) illegal kaynaklı mal ve hizmetlere olan talepleri kapsamaktadır. Legal mal/hizmetler arasında yabancı ülkelere gelen çalıntı lüks motorlu vasıtalar ve yüksek fiyattaki eşyalar ile senet-çek tahsilatı; illegal mal ve hizmetlerde ise uyuşturucu madde, silah, kumar ve fuhuş yer almaktadır. Arz yönündeki faktörler ise, ülke sınırlarında kontrol, etkili yargılama, tanıkları koruma ile kapital akışı veya finansal kurumlarında düzenleme sağlayamama örneklerinde olduğu gibi organize suçta tahrik eder nitelikteki "yokluklar"dan ibarettir.

İşledikleri Suçlar

Organize suç grupları / mafya tipi örgütlerin çalışmalarında başvurdukları vasıta genelde şiddet olmayıp, **yolsuzluk** ve **yıldırma**dır. Yolsuzluk ve yıldırma, kişilere, özel ve kamu kurumlarına karşı işlenmektedir. Şiddet eylemleri kendilerini açığa vuracağı, kamuoyunda tehlike sinyalleri vereceği ve sonuçta kamu otoritelerini mücadeleye mecbur kılacağından, suç örgütleri şiddete en son çare olarak başvurumaktadırlar. Buna karşın yolsuzlukla yaratılan işbirliği ortamı aynı sonuçların daha az riskle elde edilmesi sağlamak ve kamu kurumlarına yönelik içten bir tehdit söz konusu olmaktadır.

İşlenen suçlar açısından bir profil sergilemek üzere İtalya'da 1996 yılında organize suç örgütlerince işlenen suçlara ait dağılıma aşağıda yer verilmiştir:

Suç türü	Sayısı
Müessir fiil	29.793
İrtikap	4.453
Fuhuş	4.387
Soygun (Banka, postane, TIR)	1.178
Yangın çıkartma	1.120
Adam öldürme	26

Organize suç olgusunun Türkiye profilini sergilemek üzere endeks işlevi görecektir nitelikte olan Devlet Güvenlik Mahkemesi görevindeki suçlar (A- Suç işlemek için teşekkül oluşturmak. / B- Teşekkül halinde uyuşturucu madde kaçakçılığı. / C- Teşekkül halinde silah kaçakçılığı.) için 1995-1997 yılları Türkiye toplamı şöyledir:

% Dağılımı						
Yıl	Kamu davası	A	B	C	Sanık	Mahkumiyet
1995	1079	1.6	78.1	20.2	3339	620
1996	1427	4.9	79.7	15.3	4234	734
1997	1740	7.0	76.6	16.2	4878	915

Yukarıdaki tabloda yer alan veriler ile "karanlıktaki suçlular" göz önüne alındığında organize suçlar ve çetelerin toplum için bir sorun olduğu açıkça görülmektedir.

Organize suçlular, genelde, uluslararası ağın bir kısmı olarak, yüksek derecedeki suçluluk enerjileri ve finansal imkanlarıyla özel ve ticari temasları kullanarak mümkün olduğunca fazlaca illegal kazanç elde etmek ve olabildiğince güçlü olmak için faaliyet göstermektedirler. Bu nedenle uluslararası düzeyde faaliyetlerini geliştirmekte olan günümüz organize suç örgütleri fazla gelir getiren her tür illegal trafik veya işte boy göstermekte; yakalanma riskleri de doğrudan etkilenen mağdurlar olmaması veya mağdurların

adli makamlar önünde ifade vermekten çekinmeleri nedeniyle düşük olmaktadır.

Organize Suç Ürünü Menfaat ve Değerlere Devletin El Koyması

İtalya'da 1982 tarihinde yasallaşan önleyici nitelikte tedbirler bağlamında, mafya tipi organize suçlulukla elde edilen her tür menfaata el konulmaktadır. Suç ürünü mamelek ve değerler, özel suçların işlendiği kesinlik kazanmadan da müsadere edilebilmektedir. Teknik açıdan, bu tedbire ilişkin hükümler, bir ceza süreci olmaksızında uygulanabilmekte (ve bu haliyle de, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine aykırılık söz konusu olmamaktadır) ve insan haklarını güvence altına almak üzere bu tedbir uygulamasına idarece değil, hakimce karar verilmektedir. 1996 tarihli bir değişiklik ile müsadere edilen değerler ve menfaatlerin Devlete bırakılması hükmü getirilmiş ve son iki yılda İtalya'da müsadere edilen değer ve menfaatler otuz milyon ABD dolarını bulmuştur. Müsadere edilen bu değerlerin büyük bir bölümü okul, sosyal merkez vs. yapmak üzere belediyelere terk edilmektedir.

Ülkemizde **Bazı Örgütlü Suçlarla Mücadele Kanunu Tasarısı**'nda bu konu daha kapsamlı bir şekilde; suçun işlenmesine ayrılan veya suçun işlenmesinde kullanılan veya suçtan doğan değer veya ürünlerin veya bunlar yerine geçen şeylerin ve müsadere edilen her türlü eşyanın gelirlerinin veya suçtan doğan her türlü menfaatin Devletin mal varlığına geçirilmesine hükmolunur" şeklinde düzenlenmiştir. (Madde 1).

Mücadele İçin Eylem Planı

Avrupa ülkelerinin bazılarında organize suçlulukla mücadele için **Eylem Planlarına** ve uzun vadeli çalışma programlarına tanınmaktadır. Bu girişimlerin en önemli örneği 28 Haziran 1996 tarihinde Belçika Hükümetince kabul edilen organize suçla topyekün bir mücadeleyi hedefleyen Eylem Planıdır: Eğitimle bilinçlendirme yanında, akademik olarak organize suç olgusu, mücadelede yer alan, kolluk kuvvetleri, adli makamlar ve bankaların incelenmesi, ceza kanunu ve ceza usulünün gözden geçirilmesi yer almaktadır. Anılan Eylem Planında aşağıdaki konuların gün ışığına çıkarılması hedeflenmiştir: 1) Karar makamlarına öncelikleri

saptamak, uygun tedbirleri almak ve onları izlemek üzere organize suç olgusunun analizi; 2) Özel soruşturma stratejilerinin belirlenmesi; 3) Organize suç örgütleri üyelerinin ceza sorumluluğu; 4) Cumhuriyet Savcılığının merkezi örgütlenmesi; 5) Yolsuzlukla mücadelede tüzel kişilerin sorumluluğu veya daha etkili mücadeleye imkan verecek hükümlerin tanıtılması; 6) Özel konulara ilişkin olarak ispat külfetinde değişiklikler; 7) Yönlendirici araştırma; 8) Özel kanun hükümleri tahtında adaletle işbirliğinde bulunanların rolü; 9) Daha etkili uluslararası işbirliği biçimleri.

Organize suçların küreselleşmesi karşısında organize suçlulukla başarılı bir şekilde mücadele, uluslararası işbirliğini öngörmektedir. Bu işbirliği bağlamında en etkili mücadele tedbirlerini yansıtan ulusal düzeydeki multi-disipliner tedbirler paketinin hayata geçirilmesi; öncelikle de topyekün mücadele için siyasal kararlılık gösterilmesi gerekmektedir. Nitekim, son zamanlarda İtalya'da kazanılan başarı alınan tedbirlerin etkinliğini vurgularken, 1997-1998 yılları Türkiye'sinde "yeraltı dünyasındaki gerileme" de siyasal kararlılığı kanıtlamaktadır (3).

Mücadele Tedbirleri

Organize suçlulukla mücadelede paketinde yer alan tedbirlerin başlıcaları şunlardır:

- Multi-disipliner bir yaklaşım içeren bir **eylem planı** hazırlanarak, ilgili kurumlar arasında işbirliği geliştirilmeli; tedbirlerin etkin ve verimli olması için gereken koşullar sağlanmalı ve alınan tedbirler zaman içinde değerlendirilmelidir. Bu değerlendirmelerin uluslararası kuruluşlarca da yapılmakta olduğu; seçilen ülkelerin Avrupa Birliği, OECD tarafından karapara aklamaya ilişkin değerlendirmeye tabi tutulduğu görülmektedir.
- İştirak dışında salt organize suç/çete üyeliğinin cezalandırılması (Örneğin Türkiye ve İtalya)

(3) Kolluk güçlerince son bir yılda 97'si yeni olmak üzere 112 çete ortaya çıkarılmış; yakalanan çete üyesi 669'u bulmuştur. "Çetelere gözaltı" **Sabah** (24/8/1998) s.26; "Yeraltı dünyasında gerileme **Milliyet** (22/8/1998) s.15

- Organize suç örgütlerince işlenen suçlardaki ceza miktarının artırılması (Örneğin Türkiye) (4).

- (4) Ceza hukukunda var olan özel ceza artırımı ÖSMKT 1/7. maddesindeceza-ların üçte birden yarıya kadar artırılması ifadesiyle vurgulanmıştır. Ne varki, **de jure** ve **de facto** ceza farkını belirleme açısından 1995-1997 yıllarında organize suçlardan hüküm giyenlerden tesadüfi seçilenlerin ceza süresine göre dağılımını içeren aşağıdaki tablolar oldukça ilginçtir:

• TCK. 313. Maddesi uyarınca hükmedilen ceza dağılımı

	<u>Ceza Süresi</u>		<u>Hükümlü Sayısı</u>		
	Yıl	Ay	1995	1996	1997
313/1	-	10	0	0	11
313/1	1	-	0	8	2
313/3	1	3	0	1	0
313/1-4	1	6	0	1	0
313/1-2-3	1	8	0	0	4
313/2	2	-	0	0	1
313/1-2-3	2	2	0	0	1
313/2-3	7	-	1	0	0
Toplam			1	10	19

• TCK 403/5 maddesi uyarınca hümedilen ceza dağılımı

	<u>Ceza Süresi</u>		<u>Hükümlü Sayısı</u>		
	Yıl	Ay	1995	1996	1997
1	1	1	1	1	0
1	8		0	1	5
1	10		2	0	0
2	6		2	1	6
3	-		0	0	1
3	1		2	0	0
3	4		6	9	12
3	9		0	0	2
3	10		1	0	1
4	-		1	0	0
4	2		1	0	0
4	5		0	0	1
4	8		2	0	0
5	-		1	1	5
6	3		1	0	2
6	8		1	2	3
7	10		0	0	1
10	-		1	2	2
12	-		0	1	0
24	-		0	0	1
Toplam			22	18	42

- Tüzel kişilerin cezai sorumluluğunun hüküm altına alınması (5);
- Organize suç örgüt üyelerine tehlikelilik durumuna göre cezaevlerinde özel rejim uygulanması ; İtalya'da mafya suçu hükümlülerine infaz kurumlarında sıkı bir rejim uygulanabilmekte (**İtalyan Cezaevleri Kanunu** Mad. 41 bis); bu hükümlülerin diğer hükümlülerle, dış dünya ve hatta aileleri ile temasları oldukça kısıtlanabilmektedir. Tecrübeler göstermektedir ki, mafya babaları, suç örgütlerini bulundukları cezaevinden idare etmekte; tanıklık yapacak veya adliyeye yardımcı olacakları tehdit etmekte veya onların öldürülmesi emrini verebilmektedir.
- Kişisel servetteki gayri meşru zenginleşme durumunda artış nedenini kişinin ispatlamasını öngören ispat külfetinde değişim yapılması;
- Telefon, faks, bilgisayarla yapılan iletişim ve görüşmelerin veya gizli yerlere yerleştirilen teknik araçlarla konut, ikametgah ve iş yerindeki etkinliklerin gözetlenmesi, izlenmesi, ses ve görüntü kaydı alınması (**elektronik gözleme**); (6)
- Gizli görevli kullanılması;

(5) **ÖSMKT**'de tüzel kişilerin cezai sorumluluğuna yer verilmediğinden, konunun Türk Ceza Kanunu Tasarısı'nın 26. Maddesi (Tüzel kişilerin ceza sorumluluğu) ile 27. Maddesi (Tüzel kişiler hakkında uygulanacak cezalar) kapsamında irdelenerek tüzel kişilerin sorumluluğu anılan Tasarıda hükme bağlanmalıdır.

(6) **ÖSMKT** 2. maddesinde, ... kuvvetli belirtiler halinde, telefon, faks, bilgisayar gibi yazılı veya sözlü iletişimin dinlenebilmesi veya tespitine hakimlikçe karar verilebileceği; 4. Maddesinde ...gizli olarak yerleştirilen teknik araçlarla her türlü etkinliğin gözetlenmesi, izlenmesi, ses ve görüntü kaydı alınması hükme bağlanmıştır.

HEUNI. **Organised Crime Around the World**, Helsinki, 1998, pp. 174-177.

- Video - konferansla tanık ve sanık ifadelerinin alınması - İtalya'da Şubat 1998 tarihine kadar tanık korunması programına alınan tanıklara özgü bu uygulama, bu tarihte yürürlüğe giren yeni kanunla mafya örgüt üyesi sanıkların duruşmaya video link hattı ile katılabilesine imkan vermektedir.
- İşbirliğinde bulunan suçluların pişmanlık yasa hükümlerinden yararlandırılması (**Crown witness rule**): maddi hukuka (örneğin kamu davası veya cezadan muaf tutulması, cezalarda indirim yapılması) ve/veya usul hukukuna ve/veya cezaevinde özel tretman rejimi uygulamasına ilişkin olabilmektedir. Tüm bu alanlarda özel hükümlere yer veren tek ülke ise İtalya'dır. **Bazı Örgütlü Suçlarla Mücadele Kanunu Tasarısı**'nda da, cezaevlerinde özel tretman dışında, bu ilkeye uyarlı bir düzenleme yapılmıştır (Madde 14).
- Tanık koruma tedbirleri (ABD, Kanada, Almanya ve İtalya örnekleri) (7):

Ayrıca bk. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin "**Tanıkların Yıldırılması ve Savunma Hakları** hakkındaki R (97) 13 sayılı Tavsiye Kararı (10 Eylül 1997)

Almanya'da uzun süreli tanık korunma programına alınma gereği duyulan toplam kişi sayısı 120'dir. Yıllar itibariyle tanık korunma tedbiri uygulananların dağılımı şöyledir: 1992:96; 1993:160; 1994:187; 1994:128

- (7) Avrupa İnsan Hakları Komisyonunca, avukatı bulunmak koşulu ile istisnai durumlarda sanığın duruşmadan çıkarılmasının yerindeligi kabul edilmiştir (X v. Danimarka, Başvuru No. 8395/78).

ÖSMKT'de yer alan "tanığın korunması" (Madde 7) hakkındaki

"a) Tanık için her türlü tebligatın yapılabileceği ayrı bir adres tespit edilebilir ve tanığın kimliği soruşturmanın her aşamasında gizli tutulabilir.

b) Tanığın verdiği bilgilerden hareketle diğer delillerin tespitinin mümkün olması halinde, kimliği soruşturmanın hiç bir aşamasında açıklanmaz." hükmü yukarıda yer alan ilkeler bağlamında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde yer alan "adil yargılama hakkı" ile tutarlı hale getirilmelidir.

- Hazırlık evresindeki tanık ifadelerinin videoya alınması;
- Tanığın mahkeme huzuruna çıkması mümkün olmadığında veya çıkmasının kendisi, akrabaları veya kendisine yakın kişilerin can güvenliği için gerçek ve büyük bir tehlike oluşturduğunda hazırlık evresinde adli makam önünde verilen ifadelerin mahkemede delil olarak kullanılması;
- Yargılama sürecinin mümkün olan en son evresinde tanığın kimliğinin ve/veya yalnızca seçilmiş ayrıntıların açıklanması;
- Medya ve/veya halkın duruşmaların tümünden veya bir kısmından çıkarılması;
- Duruşmada tanığın kim olduğunu engellemek üzere perde arkasından ifade verebilmesi /yüzünün maskelenmesi veya ses tonunun değiştirilmesine imkan verilmesi;
- Tanıklara anonimlik sağlandığında, hükmün yalnızca veya büyük ölçüde bu ifadelere dayandırılmayacağı;
- Yetkili adli makamca anonimliğe ancak tarafları dinledikten sonra; söz konusu kişinin yaşam veya hürriyeti veya ajan kullanımı durumunda bunların ilerde çalışabilmelerini ciddi şekilde tehdit altına koyması ve sunulacak kanıtın önemli olabilmesi kadar şahsın güvenilir olması halinde karar verilmesi; mahremiyete riayet etmesi koşuluyla kimliğin Avukata açıklanması (8);
- Tanık koruma programlarının şu yöntemleri içerebileceği: kendisi, akrabaları ve yakın kişilerin kimlik değiştirmesi, yeni iş temin etmesinde yardımcı olunması, ikametgahının geçici veya devamlı olarak değiştirilmesi, kendilerine koruma görevlileri ve diğer fiziki koruma sağlanması.
- Kontrollü teslim - yapmacık alımlar: Ekseri ülke kanunlarında uyuşturucu madde suçlarına ilişkin olarak buna imkan ve-

(8) Ayrıca bk. Alman Ceza Usulü Md.68, Avusturya Ceza Usulü Yeni Md.166

ren hükümler bulunmaktadır. Talep üzerine 1997 yılı içinde Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesince yedi adet kontrollü teslim kararı verilmiştir.

- Mali soruşturmalara ağırlık verilmesi ve karapara aklamayla etkili mücadele edilmesi - organize suçlulukla mücadelede mali soruşturmaların oldukça önemli bir yeri olduğu bilinmelidir. Karaparanın aklanması üç evrede * paranın finansal bir hizmet kurumuna yatırılması; * paranın farklı kurumlarda naklinin yapılarak para sahibi ve kaynağının gizlenmesi ve * paranın yasal bir işletme biçimine yeniden yatırılması ile oluşmaktadır.

Sonuç

Küreselleşmenin yoğunlaştığı günümüzde organize suçluluk/terörle mücadelede ülkeler arasında oluşturulan **ceza adaleti komşuluğunun** (hukukun) artık **ceza adaletin kardeşliğine** dönüştürülmesi; ülkeler düzeyinde gerekli tedbirlerle birlikte **siyasal kararlılık** gösterilmesi gerekmektedir.